

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Metodika prevence sociálně patologických jevů

(KPG/KMPSP)

Prevence dopravní nehodovosti

Autor:	Josef Hefka, Josef Szekulicz
Studijní obor:	Učitelství praxe a odborného výcviku
Typ studia:	Kombinované
Termín odevzdání:	22. 12. 2017

Obsah

1.	Vymezení pojmů	3
2.	Cíl.....	5
3.	Vymezení věku cílové skupiny	6
4.	Vymezení jednotlivých aktivit	6
5.	Podmínky a prostředí	8
6.	Pomůcky.....	8
7.	Financování	9

1. Vymezení pojmů

Preventivní program

By měl definovat dlouhodobé a krátkodobé cíle preventivního programu a aktivit subjektu a současně by měl být naplánován tak, aby mohl být řádně proveden a zkontrolován. Cílem programu je oddalovat, bránit nebo snižovat výskyt rizikového chování a zvyšovat schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí ve svém životě. Je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení všech objektů, kterých se výchova dětí a jejich ochrana nějak dotýká. (pedagogičtí a nepedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci dětí, orgány ve veřejné správě atd.) (Nevoralová, 2014)

Cílem preventivního programu je, aby žák byl schopen rozpoznat, co je rizikové chování, dokázal se mu vyhnout, upozornit na něj odpovědnou osobu, poznat co je to zdravý životní styl a naučil se žít podle něj, rozpoznal co je správné a na základě tohoto rozhodnutí jednat. (Nevoralová, 2014)

Problémem je spolupráce rodičů, kteří né-vždy mají zájem o spolupráci se školou či jinými pedagogickými pracovníky a neexistují normativní akty, které by je k tomu nutili. Pokud si plní své rodičovské povinnosti dané zákonem, kam aktivní spolupráce se školou nepatří, tak je vše v pořádku, i když to tak být nemusí.

Prevence

(Z lat. praevenire, předcházet) znamená soustavu opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu, například nemocem, drogovým závislostem, zločinům, nehodám, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí a v našem případě. (Martanová, 2014)

Primární prevence žáků

Základním principem strategie prevence rizikového chování u dětí a mládeže ve školství je výchova žáků ke zdravému životnímu stylu, k osvojení pozitivního sociálního chování a zachování integrity osobnosti. Cílem primární prevence je zabránit výskytu rizikového chování, nebo co nejvíce omezit škody působené jeho výskytem mezi žáky.

Specifická prevence žáků

Aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na děti, u nichž lze předpokládat zvýšenou hrozbu rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Dopravní výchova

Je zakomponována v RVP základních škol a to jak na prvním stupni, kde je zakomponována v předmětech jako je člověk a svět, pracovní činnost, tělesná výchova a na třídnických hodinách. Na druhém stupni je zahrnuta ve výchově ke zdraví. Dále se touto problematikou zabývají další organizace, jako jsou různé preventivní programy např. Policie ČR např. v programu Ajax, kde je tomu to tématu věnována jedna kapitola a to Březen.

Útvar BESIP

Se zabývá metodikou dopravní výchovy dětí ve školách, ale i preventivními dopravně bezpečnostními kampaněmi zaměřenými na všechny kategorie účastníků provozu na pozemních komunikacích. Zúčastňuje se celé řady projektů BESIP je také garantem realizace a plnění Národní strategie bezpečnosti silničního provozu pro období 2011 – 2020, která si stanovila, že sníží počet usmrcených osob v silničním provozu do roku 2020 na úroveň průměru států evropské unie a současně sníží počet těžce zraněných osob o 40 % oproti roku 2009. Současně se podílí na tvorbě národního programu „Zdraví 21“ a „Národního akčního plánu prevence dětských úrazů“. Dále se aktivně zapojuje do mezinárodní spolupráce. V poslední době také úzce spolupracuje se Světovou zdravotnickou organizací (WHO) v oblasti prevence dopravních úrazů dětí a adolescentů. BESIP vytváří a vydává většinu publikací pro dopravní výchovu dětí předškolního věku a žáků základních škol. Besip spolupracuje s krajskými úřady, obecními úřady, Policií ČR, městskou policií atd., zabezpečují se základními školami provádění dopravní výchovy dle metodiky Ministerstva dopravy. Vytvářejí a podílí se na mediálních kampaních a s regionálními médii. (Besip, 2017)

Forma patologického jevu – nehodovost dětí

Neustálý nárůst dopravy má svá negativa, se kterými se často setkávají příslušníci policie, zdravotnické záchranné služby, hasičské záchranné sbory a následně lékaři a další zdravotničtí pracovníci. Dříve když projelo městem auto, tak za ním běžela tlupa dětí a v současné době, kdy má automobil každá rodina a někdy i dva, je to každodenní součást našeho života. S růstem dopravy dochází i k nárůstu počtu dopravních nehod a s tím i potřeba preventivně působit na nejvíce ohrožené skupiny

„V roce 2015 zemřelo při dopravních nehodách celkem 18 dětí. Z toho počtu 13 dětí zahynulo, jako spolujezdcí ve vozidlech a zbylých 5 jako chodci. 125 dětí bylo při dopravních nehodách těžce zraněno a 2 012 dětí utrpělo lehká zranění. Z celkového počtu usmrcených dětí jich 7 zahynulo při dopravních nehodách v obci (4 děti jako chodci a 3 jako spolujezdcí) a 11 při dopravních nehodách mimo obec (1 dítě jako chodec a 10 dětí jako spolujezdcí).“ (Pidrmanová, 2016)

Používání cyklistických – Besip zveřejnil na svých stránkách 10 důvodů proč používat cyklistickou přilbu např.: v průběhu 5 let bylo u nás usmrceno 768 cyklistů, 4 168 jich bylo zraněno těžce a 21 796 bylo zraněno lehce. Výsledky odborných studií prokázaly, že cyklisté, kteří nosí přilbu, podstupují 19x menší riziko úmrtí než ti, kteří ji nepoužívají. „S pomocí ochranných přileb lze předejít 83% fraktury lebky, 53% zranění měkkých částí hlavy a 48% poškození mozku. Nejčastější místa poranění u dětí, ke kterým dochází po pádu z kola jsou: hlava 44%, paže 27%, břicho 6%, kolena 23%.“ (Vegricht, 2006)

Polovinu úmrtí na následky úrazů mají na svědomí úrazy v dopravě, kde děti vystupují jako cyklisté, chodci a spolujezdci. V případě, že takovýto úraz není přímo smrtelný, mívá často nezvratné následky po zbytek života dítěte. Abychom tomu to zabránili je nutné děti před toto hrozbou poučit a varovat dříve, než k úrazu vůbec dojde.

2. Cíl

Dítě dokáže poznat základní dopravní značky, dokáže formulovat a předvést na dopravním hřišti základní pravidla při účasti na provozu na pozemních komunikacích jako chodec a cyklista, kdy současně dokáže varovat či upozornit ostatní účastníky silničního provozu, před možným nebezpečím.

Úlohy

- **úlohy na kognitivní cíle**

- dítě rozpozná základní dopravní značky a dokáže vysvětlit jejich funkci v dopravním provozu
- dítě vyjmenuje účastníky silničního provozu, bude znát základní pojmy ze zákona o provozu na pozemních komunikacích
- dítě dokáže vysvětlit průjezd křižovatky z pohledu přednosti v jízdě
- dítě dokáže popsat jízdní kolo a vyjmenovat povinnou výbavu, ochranné pomůcky a určit věk kdy mohou jezdit bez doprovodu
- dítě dokáže vyjmenovat povinnosti chodce

- **úlohy na psychomotorické cíle**

- dítě se dokáže pohybovat v souladu s pravidly silničního provozu na dětském dopravním hřišti
- dítě zvládne na jízdním kole
 - vjíždět na vozovku z místa ležícího mimo provoz vyjíždění od okraje vozovky
 - jezdit u pravého okraje vozovky
 - zastavit u okraje vozovky
 - objíždět překážky silničního provozu
 - předjíždět a odbočovat
 - řadit se do jízdních pruhů a projíždění křižovatkami
- dítě se jako chodec, dokáže pohybovat bezpečně v silničním provozu při dodržování pravidel silničního provozu

- **úlohy na afektivní cíle**

- dítě dokáže nabyté vědomosti uplatnit v běžném životě při svých cestách
- dítě dokáže varovat ostatní účastníky provozu před nebezpečím a užívat pomůcky při ochraně zdraví

3. Vymezení věku cílové skupiny

Období školního dětství – mladší školní věk. Do tohoto období zahrnujeme děti ve věku šesti až dvanácti let. Děti jsou společenské a vyhledávají kontakt s vrstevníky. Jedinci této věkové skupinou jsou také odvážnější a dominují u nich převáděny kolektivní hry, které jsou zaměřeny na soutěžení a soupeření. Právě proto, že se děti chovají zbrkle a nerozvázně, je období školního dětství považováno za nejvíce úrazové období. (GRIVNA, 2006)

Cílová skupinu vlastního preventivního programu bude tvořit skupina 6-10 žáků pátých tříd, což jsou začínající cyklisté děti ve věku 10 až 11 let, a to proto, že tyto děti vstupují do silničního provozu jako řidiči poprvé. U těchto dětí lze předpokládat určité teoretické znalosti, z předcházející výchovy ve školkách, vyučování v základních školách (v předmětech Člověk a svět, tělesné výchovy, třídnických hodinách a z výchovy ve svých rodinách). Tyto znalosti jsou, ale nedostačující, útržkové a jsou často bez jakéhokoliv spojení s praktickým využitím v konkrétních situacích, tedy pokud se těmto aktivitám nevěnují s rodiči, kteří dětem, ale nemohou nabídnout takovou odbornost jako vyškolení pracovníci.

4. Vymezení jednotlivých aktivit

Dopravní výchova bude probíhat v 10 měsících školního roku a to jednou za měsíc po 4 vyučovacích hodinách v délce 45min., mimo zimních měsíců (prosinec, leden, únor), kdy bude prováděna jen teoretická výchova po dobu dvou hodin v délce 45min.

Velmi důležitá bude spolupráce na výcviku na dětských dopravních hřištích a to na úrovni teoretické přípravy dětí před praktickými jízdami (seznámit žáky s obsahem výcviku a s hlavními pravidly a zásadami, které budou při výcviku uplatňovány) Dále je důležité ve spolupráci s rodiči, učiteli a pracovníkem dětského dopravního hřiště organizovat dílčí části výcviku, popř. zajišťovat výcvik druhé skupiny. Nezapomenou pozorovat, hodnotit chování a jednání dětí a ostatních účastníků silničního provozu, mimo výchovu na dětských dopravních hřištích (zadáváním otázek a úkolů apod.)

Časové vymezení	Časová náročnost	Téma
Září	1 hodina	Seznámení s problematikou dopravní výchovy a zásadami bezpečného chování a provozu, odpovědnosti doprovodu, který děti doprovází o zásadách bezpečného provozu, udržování pořádku, s pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví a dodržování pokynů vyučujícího, spolu s upozorněním na možná rizika, úrazy, opatření k jejich eliminaci a související odpovědnosti. (dále jen bezpečnostní opatření)
	2 hodina	Seznámení s dopravním hřištěm a podmínkami jak bude výcvik probíhat
	3-4 hodina	Malá soutěž zručnosti ovládnutí jízdního kola.
Říjen	1 hodina	Teorie – dopravní značky a bezpečnostní opatření.

	2-3 hodina	Praktická ukázka a nácvik techniky jízdy na kole.
	4 hodina	Závěrečné shrnutí a opakování formou malby křídou na zem, nějaké DZ.
Listopad	1 hodina	Teorie – opakování DZ, popis povinných součástí jízdního kola, jízda vpravo od okraje vozovky a bezpečnostní opatření.
	2-3 hodina	Praktická ukázka a jízda u pravého okraje vozovky.
	4 hodina	Hra řešení dopravních situací chodců a cyklistů, kdy se děti budou navzájem upozorňovat na chyby.
Prosinec	1 hodina	Teorie – zopakování dříve probraného učiva (DZ, popis jízdního kola, ochranné pomůcky, atd.), Dále nová teorie – jízda ve skupině, objíždění a zatáčení.
Leden	2 hodina	Přednáška dop. policisty – se zaměřením na dopravní výchovu.
Únor	2hodina	Teorie – zopakování dříve probraného učiva (DZ, popis jízdního kola, ochranné pomůcky, jízda ve skupině atd.) Dále nová teorie – prováděná na PC – cvičné simulace na projíždění křižovatek.
Březen	1 hodina	Opakování předcházející probrané látky a bezpečnostní opatření.
	2-3 hodina	Praktické jízdy – nácvik vyjíždění, zastavování, křižovatky.
	4 hodina	Soutěž zručnosti jízdy na kole – se zaměřením na držení stability, správný způsob brzdění, rozjíždění.
Duben	1 hodina	Opakování a seznámení s křižovatkou s řízeným provozem a bezpečnostní opatření.
	2-3 hodina	Praktický nácvik jízdy křižovatkou s řízeným provozem.
	4 hodina	Celkový průjezd dopravním hřištěm se zapojením dětí jako chodců, kdy tito ve spolupráci s rodiči a vyučujícími upozorňují na chyby při pohybu na dopravním hřišti.
Květen	1 hodina	Opakování, seznámení se s křižovatkou řízenou dopravními značkami nebo policistou a bezpečnostní opatření.
	2-3 hodina	Praktický nácvik jízdy křižovatkou dopravními značkami nebo policistou. Získávání jistoty při průjezdu dopravním hřištěm, zapojení chodců.
	4 hodina	Obrácený postup – rodiče a vyučující budou projíždět dopravní hřiště, děti budou chodci a zároveň budou hledat chyb na jízdě rodičů a vyučujících.
Červen	1 hodina	Opakování a seznámení se s křižovatkou bez dopravních značek a bezpečnostní opatření.
	2-3 hodina	Praktický nácvik jízdy křižovatkou bez dopravních značek. Získávání jistoty při průjezdu dopravním hřištěm, včetně zapojení dětí jako chodců.
	4 hodina	Závěrečná jízda dopravním hřištěm v různých situacích a udělení řídičských průkazů na jízdní kolo.

5. Podmínky a prostředí

Vlastní výcvik bude rozdělen na teoretickou část, která bude probíhat v učebně školy, dále v PC učebně (modelové příklady správné jízdy). Praktická část bude prováděna na dětských dopravních hřištích. Na výuce se budou podílet pedagogičtí pracovníci (teorie), rodiče (vlastní příklad a pomoc při organizování a zajišťování praktické části), pracovníci dětských hřišť (zaměstnanci Krajských a okresních úřadů zajišťují Besip), Policie ČR - (preventivní pracovníci), Zdravotní a záchranné sbory (zajišťující přednášky první pomoci).

Metody výuky:

- *Metoda slovní*
 - monologická – učitel vysvětlí základní pojmy, dopravní značky, dopravní situace, správné vybavení kol a ochranných pomůcek v souladu se zákonem 361/2000 Sb. o provozu na pozemních komunikacích
- *Metoda názorně demonstrační*
 - Vyučující nebo jím pověřený žák, předvedena dětském hřišti ukázkou správného postupu jednotlivých úkonů podle příslušných ustanovení pravidel provozu na pozemních komunikacích. Současně předvede i všechny možné chybné postupy, aby byla zdůrazněna jejich nebezpečnost a jejich možné následky v silničním provozu.
 - Vyučující ukáže správné nasazení přilby a její upevnění na hlavu.
 - Názorně ukáže na obrázcích tvary křižovatek, dopravní značky, popis jízdního kola.
- *Metoda problémového výkladu*
 - vyučující při provádění modelových situací na PC zadá určitou křižovatku, kdy žáci řeší bezpečné projetí této křižovatky, což překontrolují následnou animací.
- *Praktická metoda*
 - Žáci si samostatně vyzkouší jízdu na jízdním kole na dětském dopravním hřišti, kdy budou muset prokázat své jízdní schopnosti.
 - Žáci si vyzkouší činnost chodce na dětském dopravním hřišti, kdy budou muset prokázat své znalosti dopravní problematiky.

6. Pomůcky

- Pracovní listy rozdělené do deseti bloků se zaměřením na danou tematiku – vytvořené
- Jízdní kola – dovezou děti (možnost probrat co na jízdní kolo patří a co ne)
- Helmy zajistí si samy žáci
- Vzorové oblečení s reflexními prvky
- Metodika - dokumentace vycházející z EDV č. 14/1997 o výcviku na dětských dopravních hřištích
- Zákon č. 361/2000 S. o provozu na pozemních komunikacích

- Dopravní značky – listy
- Programové zajištění modelových příkladů bezpečné jízdy na jízdním kole

7. Financování

Na finančním zajištění činnosti DDH se podílejí jejich provozovatelé, obecní, městské a okresní úřady, školské úřady a pracoviště BESIP, zpravidla po vzájemné dohodě a konkretizaci dílčích výdajů.

Použitá literatura:

1. NEVORALOVÁ, Monika, *Prevence rizikového chování*, [online]. Praha 2014, [cit. 2017-12-15]. Dostupné na <http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/70/3887/Minimalni-preventivni-program>
2. MARTAVOVÁ, Veronika, *O primární prevenci rizikového chování*, [online]. Praha 2014, [cit. 2017-12-15]. Dostupné na <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani>
3. GRIVNA, Michal, *Dětské úrazy a možnosti jejich prevence*, 1. vyd. Praha 2003, Centrum úrazové prevence UK 2. LF a FN Motol. ISBN 80-239-2063-4,
4. DRÁBOVÁ, Magdalena and TORÁČOVÁ, Lucie, *Go proti úrazům, aneb, Jak chránit své zdraví*, České Budějovice, Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta 2006. ISBN 80-704-0912-6.
5. VEDRICH, Václav, *Tematický plán dopravní výchovy pro žáky 4. tříd základní školy*, [online]. Praha 2006, [cit. 2017-12-11]. Dostupné na <http://www.ibesip.cz/data/web/soubory/dopravni-vychova/hriste/Tematicky-plan.pdf>
6. VOTRUBA, Josef. *Výcvik na dětských dopravních hřištích*, vyd. Praha : Nakladatelství Fortuna, 1997. ISBN 80-7168-435-X [online]. Dostupné na <http://www.amavet.org/sites/default/files/dokumenty/dopravka/14.pdf>
7. PIDRMANOVÁ, Zuzana, *Statistika nehodovosti za rok 2015*, Policie ČR [online]. Praha 2016, Dostupné na <http://www.policie.cz/clanek/statistika-nehodovosti-900835.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>
8. BESIP, *Informace o činnosti, Krajszí koordinátoři BESIP*, [online]. Dostupné na <http://www.ibesip.cz/cz/besip/o-besip/informace-o-cinnosti>